

ACTUALITATEA ETICII ȘI AXIOLOGIEI ÎN EXAMINAREA SĂNĂTĂȚII CEREBRALE

Vitalie Ojovanu

dr. hab. în filos, șef al Catedrei de filosofie și bioetică, șef
al Laboratorului de sănătate a creierului și bioetică, USMF
„Nicolae Testemițanu”, vitalie.ojovanu@usmf.md [https://
orcid.org/0000-0003-3510-0477](https://orcid.org/0000-0003-3510-0477)

THE CURRENT RELEVANCE OF ETHICS AND AXIOLOGY IN BRAIN HEALTH EXAMINATION

In today's medical activity, the role of ethics is increasingly evident. At the same time, medical ethics today is in a specific existential framework in which the relationships and situations created are, in most cases, assessed in a predetermined way by certain normative acts. Trends appear in which, to a certain extent, the meaning of ethics is distorted, formalizing its essence. In such conditions, the role of axiology as the basic theoretical support of ethics increases. Brain health highlights an extensive space for applying ethical principles: from assessments of human habitat conditions, which determine the level of brain health, to disorders of a certain severity of the nervous system centered on the brain. The importance of the functions of medical ethics on a solid axiological support is increasingly increasing, capitalizing on an appreciable potential in the strategies applied to the contingent of people with brain disorders.

Tendința abordărilor interdisciplinare în sfera medicinei de azi este că se manifestă printr-o oportunitate evidentă, în contextual evoluării debordante a științei și tehnicii, ca o realitate a civilizației aflată într-o perpetuă dezvoltare. Etica medicală în prezent se antrenează într-un cadru existențial specific în care relațiile, situațiile create sunt, în majoritatea cazurilor, apreciate în mod prestabilit de anumite regulamente, ghiduri, coduri etc., în dependență de o condiție concretă, separată de anturajul obiectiv. Deseori aceste cazuri apar din motive tehnologice, cu o implicare umană subiectivă sau chiar fără atribuția omului. Apar tendințe în care sensul eticii se erodează, într-o anumită măsură, formalizându-se esența acesteia. Diminuarea atmosferei spirituale constituie o tendință caracteristică

nu doar a medicinei, ci și a altor domenii ale societății contemporane. Totuși, acest fapt anume în activitatea terapeutică devine extrem de sensibil, deoarece aici, destul de frecvent și dramatic se implică subiecte deosebit de sensibile ca: sănătatea, viața, integritatea fizică și psihică a individului, relațiile interpersonale, moralitate, caritate, jertfire de sine, ajutor necondiționat, valori, virtute.

Abordările complexe din medicina contemporană sunt cu atât mai importante, cu cât ea, medicina, se confruntă în prezent cu o serie de probleme de diverse nuanțe, de asemenea și cu un accentuat impact social. În această situație sunt necesare explorări polivalente ale problemelor existente însoțite de elaborarea unor noi paradigme investigaționale ce ar depăși unele limite tradiționale, incluzând noi viziuni, aspecte, modalități, suporturi metodologice.

În atare situații devine impetuos actualizarea bazei teoretice a eticii, în general, și a eticii medicale, în special. Dar suportul teoretic esențial al eticii include componentul numit axiologie, pentru etica medicală – axiologia medicinei. Axiologia, sau teoria valorilor, nu cumulează totalitatea enunțurilor despre valori și formele de valorizare, ci are un obiect distinct: studiul valorii generice și al legităților generale ale sistemului de valori. Ea examinează natura valorilor, criteriile lor și statutul lor în ansamblul vieții spirituale a societății, oferind o teorie explicativă a genezei, structurii, funcțiilor, evoluției și justificării valorilor, a ordinii în care se înlănțuie și se ierarhizează valorile pentru fiecare formațiune socială și formă de comunitate umană, a unității și diversității valorilor. Multiplele evenimente ce se derulează în prezent indică cu certitudine rolul concludent al valorilor spirituale. Toate societățile, inclusiv cele dezvoltate, își au problemele lor concrete, dificile ce țin de moralitate. Prezența unei crize a valorilor se sesizează în plan global, dar se manifestă mai tranșant în țările ex-socialiste.

Rolul valorilor în medicină devine un subiect incontestabil practic în toate dilemele contemporane: performanțe științifico-tehnologice – moralitate, avânturi social-economice – echitate socială, universalizare – tradiție indigenă, democratizare și liberalizare accentuată – conservare a integrității spirituale (individuale și sociale) în limitele valorilor clasice etc. Azi atât medicina propriu-zisă, cât și întreg „arsenalul” de subiecți legat cu acest domeniu, formează o integritate științifico-etico-socială evidentă. Această situație survine din faptul

că problemele ocrotirii sănătății, cu toată prezența soluțiilor sofisticate de perfecționare multilaterală a condiției umane, oferite de societățile avansate în plan social și economic, se accentuează tot mai mult. Unele maladii vechi perpetuează în continuare, deși au fost cheltuite imense și diverse surse, altele țin să se extindă din cauza intercondiționărilor cu mediul social și cel natural, ultimul fiind extrem de afectat din cauza factorului uman, manifestându-se printr-un dezechilibru ecologic evident și acțiunea factorilor agresivi (chimici, fizici, sociali) asupra biosferei, implicit și asupra sănătății oamenilor.

Raportarea la suportul axiologic al eticii menține permanent „viabilitatea” principiilor etice în orice anturaj n-ar fi, inclusiv cel medical. Prin aceasta se previne unele deplasări spre formalism sau spre poziționări „tehniczante” ori chiar intenții cu anumite interese tendențioase. Uneori se observă că în „spatele” deciziilor etice se ascund poziții destul de subiective ce pot apărea din lipsa unor examinări temeinice, sau din rutină, sau din anumite interese.

Arealul sănătății cerebrale denotă un spațiu extins de aplicare a principiilor etice: de la aprecieri a condițiilor de habitat uman, ce determină nivelul de sănătate a creierului, până la afecțiuni de o anumită gravitate a sistemului nervos centrat pe creier. În atare situație scoate în evidență următoarele aspecte ale implicării eticii: etica drept suport metodologic al investigațiilor referitor la sănătatea creierului, ce se întreprind pentru elaborarea soluțiilor ce vizează fortificarea și menținerea sănătății populației și optimizării nivelului sănătății publice, precum și elaborarea recomandărilor ce țin de buna organizare a activității clinice ale medicilor și cercetătorilor în medicină.

Pe lângă studierea factorilor ce determină sănătatea creierului, este importantă analiza tuturor categoriilor maladiilor neurologice: 1) tulburările vasculare; 2) infecțiile; 3) tulburările structurale; 4) tulburările funcționale; 5) tulburările degenerative. Dacă identificăm afecțiunile neurologice ce au drept bază creierul, se pot configura subiectele cu implicarea eticii în tandem cu axiologia:

- analiza stărilor în care persoana își poate realiza propriile capacități cognitive și fizice;
- cercetarea nivelului de exercitare a funcțiilor emoționale, afective și comportamentale;
- asigurarea demnității și drepturilor persoanei cu probleme de sănătate;

- aplicarea principiilor etice în actul medical administrat;
- exercitarea unei asistențe sociale adecvate stării de sănătate;
- identificarea posibilităților terapeutice și altor tipuri de asistență pentru reducerea suferințelor somatice și psihice;
- stabilirea unor relații optime ale pacientului cu cadrul medical și cel de asistență socială și reabilitare.

Prin urmare importanța teoretică și aplicativă a eticii și axiologiei în examinarea sănătății cerebrale este esențială. Inițial cercetărilor le revine sarcina elaborării unor principii metodologice de bază pentru derularea investigațiilor în spațiul medico-teoretic și clinic. Ulterior sunt necesare analize minuțioase și multilaterale ale subiectelor menționate. Suplimentar, în dependență de rezultatele obținute, se planifică și întreprinderea unor acțiuni de cercetare a corelațiilor persoanei afectate cu o serie de instituții și micromediul social. Prin acesta se va consolida funcțiile eticii medicale pe un temeinic suport axiologic, valorificându-se un potențial apreciabil în strategiile aplicate asupra contingentului de persoane cu afecțiuni cerebrale.

ÎNTRE PERFORMANȚĂ ȘI EPUIZARE: EXPLORAREA STRESULUI ÎN MEDIUL ACADEMIC

Ina Moraru

MA, asistent universitar, Facultatea de Științe Sociale și ale Educației, Universitatea Liberă Internațională din Moldova (ULIM), studentă master în Programul de Sănătate Mintală Publică, USMF „Nicolae Testemițanu”, ina.moraru@yahoo.com <https://orcid.org/0000-0002-9307-2665>

BETWEEN PERFORMANCE AND EXHAUSTION: EXPLORING STRESS IN THE ACADEMIC ENVIRONMENT

This comparative analysis explores academic stress across diverse educational contexts, highlighting its causes, manifestations, and consequences on mental health. Studies from Spain, Iran, Bangladesh, India, and the Netherlands reveal that academic pressure, structural limita-